

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side 2
Grænseændringen i 1920	side 4
Slægtsforskernes bibliotek	side 4
Sydals 1864-1920	side 5
En slægt og to af dens gårde i Ballum	side 6
Klægager	side 9
Lorenzens gård	side 10
Helstedgård	side 12
Nyt fra kredsene	side 14
Kommende kredsaktiviteter	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

Maj - juni - 2020

Nr. 462 - 77. årgang

*Klægager. Slægtsgården ved Ballum,
som i 2017 blev valgt til Danmarks smukkeste gård.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer:

Connie F. Neumann, Valmuevænget 8, Grønnemose. 5560 Aarup.
Tlf. 40 30 35 52. E-mail zenta1@outlook.dk

Medlemsadministrator:

Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 21 62 20 88. E-mail ingermarieh@ gmail.com

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Gunhild Olesen Møller, »Bronzehave«,
Strædet 38, 7990 Øster Assels.
Tlf. 97 76 42 77. Mobil 23 32 92 10.
gunhildom@gmail.com
(Formand: Midtjysk kreds)

Næstformand:

Niels Ole Volhøj, »Volhøj«
Bettevej 38, V. Tversted, 9881 Bindslev
Tlf. 40 89 74 92
enovolhoj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkreds)
(Formand: Arkivudvalget)

Jens Brogaard Jensen, »Maglehøjgård«,
Hammerbakke 3, 4050 Skibby
Tlf. 47 52 99 18
jensbjensen@privat.dk
(Formand: Nordsjællandskreds)

Jens Ole Munch

Søndre Alle 6, 3700 Rønne
Tlf. 51 95 17 22
lisa@munch.li
(Formand: Bornholmkreds)

Karen Andersen, »Baungaard«,
Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
Tlf. 29 26 20 13
vollerupvej70@gmail.com
(Formand: Vestsjællandskreds)

Jørgen Elholm, »Østergård«,
Helgesvej 55, 4160 Herlufmagle.
40 33 50 69.
Elholm@lolland.net.
(Formand: Sjælland Syd kreds)

Hans Jørgen Hansen, »Bregnholt«,
Adelgade 88, 4880 Nysted.
Tlf. 54 86 42 22.
bregnholtpc@hotmail.dk
(Formand: Lolland/Falster kreds)
(Medlem af forretningsudvalget)

Peder Høite Hansen, »Revingegård«,
Revingevej 116, 5300 Kerteminde
Tlf. 65 32 13 87
Peder.revinge@gmail.com
(Formand: Fynskreds)

Paul Henrik Hansen
Tøndervej 31. Alslev. 6230 Rødekro
Tlf. 51 78 27 25
E-mail paulhenrikhansen@yahoo.com
(Formand: Sønderjyllandskreds)

Harry Jensen, »Lille Stræde«,
Sønderbyvej 1, 6900 Skjern.
Tlf. 40 17 36 90

Harry.Jensen@Stauning.dk
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul, »Jægergården«,
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf. 75 86 54 93.
steffen42@icloud.com
(Formand: Vejle kreds)

Vibeke Binnerup
Hovedvejen 138, 8963 Auning
Tlf. 60 72 55 68.

Vibeke@vestdjursnet.dk
(Formand: Århuskreds)

Mads P. Christensen, »Als Nygaard«
Petersborgvej 11, Als,
9560 Hadsund
Tlf. 21 55 59 50
mathy@postkasse.net
(Formand: Himmerlandskreds)

Formanden skriver:

Coronaviruskrisen har vendt op og ned på hverdagen i næsten alle danske hjem og frygten lurer. Alt er stort set lukket og forsamlings over ti mennesker er forbudt med få undtagelser som fx i private hjem, i den kollektive trafik og på arbejdspladserne. Ingen havde vel forestillet sig at det kunne komme så vidt i vores demokratiske samfund. Jeg kan godt undre mig over, at det kan gå så hurtigt. At komme fra fuld beskæftigelse og buldrende højkonjunktur på en måned til at der skal iværksættes massive hjælpepakker til stort set alt. Vi landmænd har altid fået at vide, at vi skal konsolidere os. Det er det så ikke alle der er lykkedes med, men når der allerede nu dukker så mange tragiske konkurser og skæbner frem, tyder det på at konsolideringsmulighederne i Danmark generelt er for dårlige.

Statsminister Mette Frederiksen meldte den 11. marts 2020 de første stramninger ud og siden er grænserne, undervisningsinstitutioner, restaurationsbranchen, næsten alle butikker undtagen byggemarkeder, dagligvarebutikker og havecentre krævet lukket. Der ses allerede nu massiv arbejdsløshed og konkurser, og der tales om et fald i bnp på mellem 5-10 %. Hjælpepakkerne kommer ikke alle til gavn, og der skal jo nogen til at betale. Det er den produktion, der overlever krisen, der får regningen. Rigtig mange produktionsvirksomheder og turismen er ramt. Heldigvis er der lyspunkter, og det gælder bl.a. landbruget, som producerer fødevarer på stort set uændret vis. Lastbilerne ruller ned over grænsen og skibscontainerne fyldes. Folk skal stadig have noget at spise, men det øvrige forbrug er banket i bund. Selv bankerne er ved at blive glade for at have landmænd som kunder, som det stabile element i en ond tid. Priserne er rimelige på mælk og svinekød, men vigende på oksekød.

Gad vide om det omgivende samfund skønner på den indsats, der gøres ude på gårdene i stald og mark her i den travle forårstid, hvor vi som alle andre har isoleret os med håndsprit og handsker og nøjes med at vinke til naboerne.

Her på slægtsgården passer vi meget på og håber at vi kan holde os raske for grisene skal jo passes og markerne tilsås. Når denne coronakrise forhåbentlig engang er forbi, bliver det et anderledes samfund og digitaliseringen vil tage til. For regningen skal betales og i en åben økonomi som den danske er det nødvendig at have nogen at handle med, så vi må håbe at der igen kommer styr på tingene ikke bare i Danmark, men også hos vores handelspartnere.

For første gang i foreningens historie har vi aflyst årsmødet. Jeg håber at I medlemmer vil forny jeres medlemskab og at kredsen vil lave nogle gode arrangementer hen over sommeren. Der mangler stadig e-mailadresser på 150 medlemmer, så hermed en opfordring til at kontakte medlemsadministratoren og få det bragt i orden.

Landsformand Gunhild Olesen Møller

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B, 4241 Vemmelev
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 463 udkommer omkring
den 1. juli 2020.
Deadline for indlæg 1. juni 2020

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk:

Jannerup Grafisk
Vallensbækvej 61
2625 Vallensbæk
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Adresseændringer

bedes meddele foreningens medlemsadministrator:
Inger Marie Wibholm, Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.
Tlf. 54 78 09 02 og 21 62 20 88.
E-mail ingermarieh@ gmail.com

Årsmødet i dagene 22.-24. maj 2020 i Vejlekredsen er aflyst. Næste årsmøde afholdes i 2021 i Ringkøbingkredsen.

Information fra skriftligt bestyrelsesmøde i Dansk Slægtsgårdsforening

Ved landsformand Gunhild Olesen Møller

Hovedbestyrelsen (HB) havde ifølge aftale i 2019 berammet et møde den 25. marts 2020. Dette møde blev efterfølgende flyttet til den 3. april. Også dette møde var det nødvendigt at aflyse grundet coronakrisen og forsamlingsforbudet med lukkede mødesteder. I stedet blev HB indkaldt til et skriftligt bestyrelsesmøde med samme dagsorden og alle undtaget to bestyrelsesmedlemmer har meldt nogle synspunkter tilbage dels per mail og dels telefonisk.

Heldigt nok nåede Forretningsudvalget (FU) at afholde møde den 6. marts 2020 inden coronakrisen brød ud. I dette møde deltog Niels Ole Volhøj, undertegnede Gunhild O. Møller og Steffen Buch Juul trådte til da Hans Jørgen Hansen var sygemeldt. Desuden deltog kasserer Connie F. Neumann og redaktør Ole G. Nielsen i dele af mødet. Her blev foreningens forhold og årsmødestederne gennemgået, samt dagsordenen til HB-mødet.

Kasserer C. Neumann orienterede om regnskabet, der er revideret den 1. marts 2020 af de to revisorer Morten L. Pedersen og Harly Nielsen uden bemærkninger. På indtægtssiden kan nævnes at der var 749 betalende medlemmer (i år 2018 var tallet 882) og et mindre udbytte fra værdipapirer. På udgiftssiden blev afviklingen af Slægtsgårdsarkivet finansieret ved salg af værdipapirer kr. 147.385. Heraf blev der anvendt kr. 84.834 til afvikling af arkivet. (Fakturaen fra Rigsarkivet ifølge tilbud androg kr. 60.443). Det øvrige provenu indgår som en styrkelse af kassebeholdningen. Årsmødet i Rebild gik lige op. Andre udgifter var mindre end budgetteret herunder manglende rykkere, HB-mødet, trykning af blad og medarbejdernes deltagelse i årsmødet, som de ikke benyttede sig af fuldt ud. Formuen andrager kr. 480.987,80. Så alt i alt er formuen formindsket med det beløb det har kostet at afvikle arkivet. Et beløb der var mindre end forventet. Lokalerne på arkivet blev opsagt per 31. dec. 2019 og da der er et års opsigelse, må der forventes en udgift til husleje i år 2020. Desuden har det koster kr. 65.171 at drifte arkivet i år 2019.

Set i lyset af det store medlemsfald i 2019 havde jeg udarbejdet nye budgetter for år 2020 og 2021. De er naturligvis forbundet med nogen usikkerhed. Nedgangen har i en del år ligget på omkring 100 medlemmer per år. Så begge år udviser underskud. Hvad kan der gøres ved det? Kontingenteret kan forhøjes, bladet kan erstattes med et nyhedsbrev, men vi har 150 medlemmer der ikke har oplyst deres e-mail, så det er måske ikke en farbar vej. Bladet Slægtsgården kan skæres ned til fire udgivelser per år. Hvilket vil give en besparelse på ca. kr. 20.000, men til gengæld vil der opstå et kommunikationsproblem i relation til vedtægter og årsmødetilmeldingerne.

Synspunkter, informationer og beslutninger fra det skriftlige HB-møde.

Siden sidste HB-møde er Jørgen Elholm tiltrådt som ny formand for Sjælland Syd Kredsen.

Vedrørende meddelelser fra formand Gunhild Olesen Møller og arkivudvalgsformand N. O. Volhøj henvises til mine ledere og de fælles indlæg vi har bragt i Slægtsgården om arkivets afvikling.

Regnskabet har en blank påtegning og er godkendt af de to revisorer. Her har HB meldt tilbage at det er godkendt/taget til efterretning. Det samme gælder for de nye budgetter. Det tidligere vedtagne budget godkendt på årsmødet i 2019 udviste også et underskud for indeværende år. Selv efter arkivets afvikling.

HB meldte tilbage at kontingenteret på kr. 300 forbliver uændret i år 2021.

Ligeledes udgifter forbundet med de frivilliges arbejde i år 2020. Et notat der vedtages hvert år med Statens kørselstakster, mv.

Det blev desuden besluttet at Slægtsgården udsendes 5 gange i år 2021.

Der udestår en drøftelse af foreningens forhold og økonomi fremadrettet. Den havde vi forventet at tage i årsmødet i Vingsted, men den må udsættes. HB vil tage emnet op i næste møde. Nedgangen på 133 medlemmer betyder alt andet lige en kontingentnedgang på kr. 40.000 fra år 2018 til år 2019.

Eftersom coronakrisen stadig er under udvikling har HB efter en samlet vurdering resolveret, at årsmødet i dagene 22-24. maj i Vejle Kredsen aflyses. Situationen er meget alvorlig. Det er meget ærgerligt eftersom det tegnede til at blive et godt program, som Steffen Buch Juul og hans folk havde sat sammen. Også andre har været involveret og brugt tid på forberedelsen. Desuden var medlemmerne begyndt at melde sig til årsmødet. Jeg har fået en aftale med Vingsted Centret om at vi kan aflyse uden beregning. Det samme gælder busselskabet. Hotel Bredehus, hvor vi skulle have spist frokost, anmeldte konkursbegæring for et par dage siden.

Næste årsmøde afholdes i Ringkøbing Kredsen i år 2021 og i Sønderjyllandskredsen i år 2022.

Grænseændringen i 1920

Sommerens store historiske markering bliver fejringen af grænseflytningen 1920. Efter to afstemninger – zone 1 den 10. februar og zone 2 den 14. marts – blev det gamle hertugdømmet Slesvig delt, så den dansksindede del af hertugdømmet blev forenet med kongeriget.

Den formelle grænseflytning gennemførtes på Valdemarsdagen - 15. juni - 1920, og kong Christian den Tiende markerede 10. juli flytningen af den dansk-tyske grænse ved at ride over den tidligere grænse ved Høkkelbjerg.

Når kongen valgte at markere den nordlige del af Slesvigs forening med kongeriget ved Høkkelbjerg, har det denne smukke forklaring:

Kong Frederik den Syvende var i efteråret 1863 på rejse til Glücksborg Slot. Undervejs besøgte han Tyrstrup kirke lidt syd for Christiansfeld. Når kongen netop ville se denne kirke, var det fordi den var nyopført.

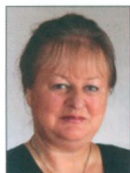
Kongen døde 15. november på Glücksborg Slot. Kong Christian den Tiende havde den tanke, at den kirke han skulle besøge først i sit nye landområde, skulle være den kirke, som den gamle konge havde besøgt som den sidste.

Den 10. juli kom kongen i bil fra kongeskibet i Kolding til Taps, hvor han steg til hest og red ad landevejen forbi Frederikshøj Kro (Den gamle Grænsekro) til Høkkelbjerg, hvor der var æresport, flag og mange mennesker. Det var sønderjydernes velkomst til kongen. Rideturen fortsatte til Tyrstrup kirke. Her steg kongen af hesten og gik ind i kirken, hvor han deltog i festgudstjenesten. Resten af dagens program og de følgende dages festligheder skal nok blive omtalt, når vi nærmer os 100 årsdagen.

OGN

Slægtsforskernes bibliotek

Af dansk slægtsgårdsforenings landsformand, Gunhild Olesen Møller.

I forbindelse med nedlæggelsen af Slægtsgårdsarkivet blev omkring 1.200 bøger overdraget til Slægtsforskernes Bibliotek, hvoraf en del var lokalhistorisk litteratur og et antal slægtsbøger, samt en samling af tidsskriftet "Slægtsgården". Biblioteket er en del af foreningens Danske Slægtsforskere virke og er beliggende i Albertslund, hvor også en bogsamling har til huse. Tilgangen til dette bibliotek har i år 2019 været stor. Der er bl.a. tilgået samlinger fra Rigsarkivet, Genealogisk Samling fra Frederiksberg Bibliotek, materiale fra andre biblioteker og fra private donorer. Samlingen består af mere end 35.000 titler og der blev i år 2019 registreret 4.800 nye eksemplarer i bibliotekssystemet. Det er frivillige der arbejder med digitaliseringen. Den foregår primært ved opskæring af dubletter og anvendelse af en hurtigscanner med gennemløb. Derudover anvendes manuelle bog-

scannere når der er tale om bøger, der skal bevares, men ønskes scannet. De scannede sider gennemgår herefter en efterbehandling. I år 2019 blev der foretaget ca. 500.000 downloads via forskellige kanaler. Såsom Slægtsforskernes Biblioteks egen hjemmeside, Google søgninger og links på andre sider som www.ronlev.dk

De to arkivarer, Inge Nissen og Else Skovbo. Samt næstformand i Danske Slægtsforskere Per Andersen med flyttekasser.

Sydals 1864-1920

I dette forår udkom en meget læseværdig bog af Henrik Ingemann om en af danskhedens forkæmpere på Als, gård-ejer Hans Christian Bladt (1862-1944), Lysabild. Bogen har undertitlen: Danskhed, politisk kamp og genforening. Den er skrevet på grundlag af de papirer, som Hans Christian Bladt havde efterladt sig.

Hans Christian Bladt var søn af mølleren på Humbæk mølle i Lysabild sogn, og han blev 6. oktober 1887 gift med Marie Kathrine Duus, datter af Peter Jørgensen Duus, der sad med en stor dejlig slægtsgård i Lysabild. De første år levede de på en forpagtning ved Tandslet, men i 1896 overtog de hendes hjem. I 1920 kom næste generation til ved sønnen Peter Jørgensen Bladt.

Gården var kommet i slægten i 1764 og forblev slægtens gård indtil 2005.

Bogen rummer mange oplysninger om familien, gården og livet blandt de dansksindede i det tyske kejserrige.

Bogen er på 92 sider, og den kan bestilles via hjemmesiden 100helte.dk

Sogne- og Landeværn

Hans Christian Bladt blev meget aktiv i lokalsamfundet og holdningsmæssigt lå han tæt på H. P. Hanssen.

Side 53 fortæller Henrik Ingemann: "Kort før 1. Verdenskrig blev der på foranledning af H. P. Hanssen dannet et sønderjysk "Sogne- og Landeværn". Det handlede om et modspil til de tyske domæne- og rentegårde og en lovgivning, som søgte at fortrænge den frie ejendomsret.

Hans Christian var med i det snævre udvalg som udarbejdede lovene og organiserede Sogne- og Landeværnet. Der blev i de enkelte sogne oprettet værn, hvor enhver mand eller kvinde kunne blive medlem ved at betale et ubetydeligt kontingent, og ved at afgive følgende erklæring:

"Vi Undertegnede lover hverandre indbyrdes, at vi aldrig vil sælge vore Ejendomme til Domænegaarde, Rentegaarde, Ejendomsbefæstelse eller afstaa dem paa en saadan Maade, at der er Frygt for, at de kan ophøre med at være frie Ejendomme.

Endvidere lover vi hverandre, at vi vil være med til at værne om, at ingen Jord indenfor (sognets navn) skal udgaa af de frie Ejendommers Række.

Derfra undtages dog den Jord, som overdrages til Stat eller Kommune, nødvendiggjort ved Skolebygning, Jernbaneanlæg eller lignende.

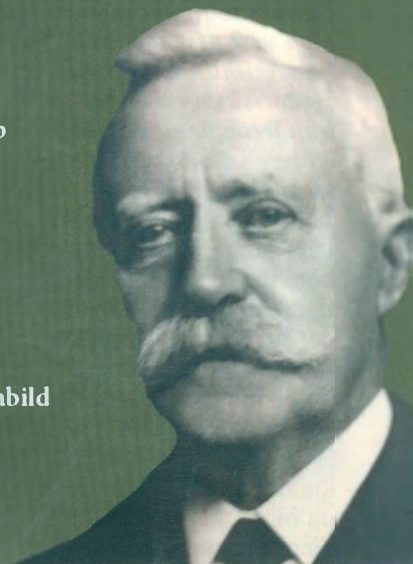
Dette Løfte afgiver vi i Følelsen af Forpligtigelsen til at bevare vor Fædrenejord som fri Ejendom, saaledes som vi modtog den fra vore Fædre."

SYDALS 1864 - 1920

- Danskhed, politisk kamp
og genforening

Fortalt af gårdmand
Hans Christian Bladt, Lysabild

Af Henrik Ingemann

Her var det heller ikke vanskeligt at hverve medlemmer, men Sogne- og Landeværnet fik ikke den store betydning, da Den store Krig snart efter brød ud og genforeningen kom i 1920.

Slesvigs deling

Hans Christian Bladts liv havde været en kamp for danskheden. Og da mere en 100.000 sønderjyder hilste kong Christian den Tiende på Dybbøl Banke den 11. juli 1920 var Bladt med i inderkredsen omkring kongen.

Samme år overlod han gården til sønnen og sammen med hustruen flyttede de ind i et nyopført aftægtshus, der havde form og rummelighed som en villa.

Den politiske scene var blevet en anden, og Bladt koncentrerede sig om opgaven som forretningsfører for Brandforsikringen.

For sine fortjenester udnævntes Hans Christian Bladt i 1931 til ridder af Dannebrogordenen. Og den 27. september var han i audiens.

29. maj 1934 blev Hans Christian Bladt og hustruen indbudt til taffel på Kongeskibet, der lå i Sønderborg havn.

OGN

Kontingentbetaling

Kontingentet til Dansk Slægtsgårdsforening er uændret og andrager kr. 300 for året 2020.

Der er udsendt opkrævning til betaling 15. april.

Herefter pålægges et rykkergebyr på kr. 40 ved påmindelse.

Gunhild Olesen Møller, Landsformand

En slægt og to af dens gårde i Ballum

Ballum sogn ligger mellem Ribe og Tønder og afgrænses mod vest af Vadehavet. Beskrevet på en anden måde, så findes Ballum mellem 1864-grænsen og 1920-grænsen. Historisk er vi i den del af hertugdømmet Slesvig, som for hundrede år siden indgik i kongeriget.

Peter Dragsbo forklarer det i sin bog "Ballum – et sogn ved Vadehavet" at Ballum sogn ligger i det vestlige Sønderjylland langs Vadehavet inden for Rømø. Det har med sin kombinerede udnyttelse af marsk og gest og med sin tidligere deltagelse i handel og søfart været en karakteristisk del af Vadehavsområdet med dets tætvedede indbyrdes forbindelser og varierede erhvervs- og kulturmønstre. For befolkningen på øerne langs kysten har søfarten igennem århundreder været det afgørende grundlag for økonomi, levevis og kultur, men for Ballums vedkommende var det kun et vigtigt supplement. Det grundlæggende erhverv var og bliver landbruget.

Færdes man i Ballum, kan man stadigvæk få øje på den tydelige kontrast mellem marsk og gest, selvom marsken nu for en stor del er omdannet til kornmarker.

Gesten hæver sig 5-6 meter over marsken, og man ser bebyggelsen langs randen af gesten. Når man kommer nærmere, oplever man endnu synet af de gamle vestslesvigske gårde af mørkbrændte, rødviolette sten og de mange mørkerøde eller hvidkalkede småhuse med smalle gavlkviste over dørene.

Ballum består af en række mere eller mindre sammenbyggede landsbyer. Fra gammel tid har den jyske befolkning ved Vadehavet overvejende lagt bebyggelsen oppe på gesten i sikkerhed for stormfloder og på de steder, hvor jorden var bedst.

De fleste af sognets byer har altid været orienteret i vest-østlig retning. Indtrykket af bebyggelsens overvejende placering i "vindretningen" understreger af buske og træer omkring gårde og huse. De bøjer sig kraftigt mod øst. Det minder stadig om de barske naturforhold, som – trods sognets velstand – har sat sit afgørende præg på beboernes tilværelse.

Nordligst langs kanten af marsken ligger landsbyerne Vesterende, Østerende og Mølby.

Længst ude ved havet ligger Vesterende med kirken, der i dag har nogle få gårde og en mængde småhuse samlet omkring sig. I søfartens og knipleriets tid var der endnu flere huse. Dels boede der mange søfolk og kniplepiger, dels var Vesterende i ældre tid – på trods af de privilegerede byers protester – vokset op til at blive en hel lille handels- og håndværkerby, der kunne betjene et større opland.

De fire egentlige bondebyer – Vesterende, Østerende, Bådsbøl og Husum omfattede fra gammel tid 48 gårde på den frugtbare gestjord tæt på marsken, og de havde derfor den bedste mulighed for at kombinere udnyttelsen af gest og marsk.

Enklaver

Allerede fra begyndelsen af 1200-tallet havde biskoppen i Ribe skaffet sig en del jordegods i området syd for Ribe. Det var forholdsvist spredte besiddelser ned langs vestkysten fra Ballum i nord til Møgeltønder i syd.

Det var især indenfor dette område, at de såkaldte kongerigske enklaver i hertugdømmet Slesvig blev dannet i begyndelsen af 1400-tallet.

Disse enklaver hørte fuldt og helt under kongeriget Danmark og var under danske love og dansk retssystem. De var administreret af danske embedsmænd og havde dansk kirkeordning og senere dansk skolesystem. Derimod fulgte de omgivende slesvigske områder efterhånden andre love og regler, idet de hørte under det selvstændigt styrede hertugdømme Slesvig.

Den overvejende del af Ballums gårde hørte allerede fra middelalderen til Ribebispens og Ribe Domkapitels besiddelser, men de hørte ikke under den samme godsadministration. Ballum enge og jorden i den nordlige del af sognet med byerne Vesterende, Østerende, Bådsbøl og Husum hørte under Riberhus, mens den sydlige del af sognet med byerne Bunti og Rejsby hørte under Møgeltønderhus, og en enkelt gård i Bunti hørte under Trøjborg, som ligeledes hørte til bispen.

Efter reformationen overgik kirkens gods, her som alle andre steder i Danmark, til kongen. Riberhus og Møgeltønderhus blev til to kongelige len, og fordelingen af Ballums byer imellem disse to forblev samme som før.

Man kan således godt forestille sig, at tilknytningen til to forskellige len gennem adskillige århundreder kan have medvirket til at fastholde de 48 gårdes gamle, hævdvundne rettigheder til marskjorden i Ballum enge.

Ganske vist kom de to gamle len fra 1676 under det nyoprettede grevskab Schackenborg, men det har ikke betydet noget opbrud, da Hans Schack stort set lod bøndernes rettigheder forblive ved det gamle Ballum birk.

Schackenborg

Feltherren Hans Schack erhvervede i perioden 1661-1673 meget gods i området, og af kong Frederik den Tredje fik han Møgeltønderhus som tak og betaling for sin indsats under svenskernes belejring af København i 1659. Ved Hans Schacks død i 1676 oprettedes grevskabet Schackenborg. Hans Schack overtog det kongerigske jordegods i Vestslesvig med undtagelse af Trøjborg. Dermed overtog han nogle godser, hvor bønderne i omkring 100 år havde været meget frit stillede under kronen. Bortset fra Ballumbøndernes hoveri til Trøjborg i nogle få årtier havde bønderne stort set fået det besværlige og omkostningskrævende avlingshoveri samt landgilde, der oprindeligt afregnedes i naturalier, erstattet af faste pengeafgifter.

Derfor var det en stolt bondebefolkning med stor selvbevidsthed, som mødte Hans Schack. Stoltheden skyldte ikke bare friheden for hoveriet, men også den gode økonomi, som selv ikke svenskekrigene havde formået at knække helt. Desuden havde de tidligt vænnet sig til at handle med og afsætte deres produkter på egen hånd. Dette faldt dem let, fordi mange af dem både kunne læse, skrive og regne. Det var ikke ydmyge og underkuede bønder, som Hans Schack fik med at gøre.

Udskiftningen

I 1774 udskiftedes gestjorden i Ballum, og i 1775 købte bønderne deres gårde til selveje. Den veldyrkede og velgødede alsædsjord, tofterne, har været dyrket særskilt af

den enkelte gård allerede langt tilbage i tiden, mens den øvrige agerjord ved udskiftningen blev delt op efter bonitet, så hver gård fik sin part af gode og dårlige stykker, hedestykker osv. Udskiftningen blev derved ikke særlig fuldkommen, og selv om hver gård nu bedre kunne tage beslutninger om jordens dyrkning, havde man fortsat ulemper ved at have sin jord spredt måske 10 forskellige steder. Denne ordning blev der først for alvor rådet bod på ved jordfordelinger i vor tid.

Ved udskiftningen af gestjorden blev gårdene ikke flyttet ud fra landsbyerne i første omgang. For det første var nogle af landsbyerne i forvejen langstrakte, for det andet lå den enkelte gårds fænger alligevel spredt, så fordelingen ved en udflytning var begrænset, og for det tredje var bygningerne allerede på dette tidspunkt grundmurede og var derfor ikke uden videre til at flytte.

Efterhånden skete det, når nogle gamle og nedslidte gårde, blev revet ned og derefter genopbygget i udkanten af de gamle landsbyer.

Studene

Marsksognet var i århundreder et særdeles velhavende samfund af marskbønder. De havde som deres kolleger fra Ribeejeren til Flandern baseret deres økonomi på opfedning af stude. Grundlaget for denne økonomi var de frugtbare, evigt grønne marskenge, men forudsætningen for marskbruget var for det første efterspørgslen efter kød i de store nordeuropæiske byer og handelscentre, men også at Ballumkvæget gennem århundreder havde været kendt for sin gode kvalitet. Denne efterspørgsel havde i 15-1600-årene gjort Danmark til en af hovedleverandørerne af stude, og dannede grundlag for rigdommen hos adelen, der i 1577 fik eneret på studeopfedning i kongeriget. De slesvigske bønder bevarede derimod retten til studeopfedning, og mens studehandlen fra kongeriget mistede sin betydning efter 1660, beholdt bønderne i marsken og bønderne på østkysten fra Kolding til Løjtland deres "niche" i den europæiske fødevarerforsyning op til 1900-tallet.

Det er derfor vanskeligt at definere det gamle marsklandbrug alene som et økologisk samspil med naturen. Det havde siden middelalderen også været afhængig af et europæisk marked med pengeøkonomi og skiftende konjunkturer. Det gjaldt ikke mindst forholdet til Nederlandene, der fra omkring år 1500 var vokset frem til at blive Europas økonomiske centrum. Kriser og fremgang i Nederlandene, og standsning eller store udbud fra de konkurrerende kvægsportører i Østeuropa betød mere i bondehjemmene i Ballum end naturens vekslen eller eventuelle lovpåfund i København.

Den første nøjere beskrivelse om landbruget i Ballum har vi fra 1832, da den slesvigske statistiker og geograf Georg Hansen beskrev det. Da var den gamle handel med Holland ophørt. Det dominerende marked var nu Hamborg, men også her var den tidligere velstand fra slutningen af 1700-tallet aftaget. Til gengæld var provianteringen af den hurtigt voksende engelske handelsflåde begyndt at blive et helt nyt markedsfelt.

Hamborgs aftagende velstand fik betydning for studene fra Ballum. Georg Hansen oplyser, at man i Hamborg tidligere havde foretrukket de mindre, jyske studes kød, men man nu både her og i England hellere ville købe "det store røde kvæg", fordi tolden af studene blev beregnet pr. stud og ikke efter vægt, så de store, tunge dyr blev billigere end de jyske med det finere kød. Dette var baggrunden for det engelske korthornskvægs sejrsgang i marskegnene i

midten af 1800-tallet. I Ballum havde man ifølge beskrivelsen fra 1832 helt samlet sig om at opfede sit eget røde Ballumkvæg.

Kniplingerne

Kniplingeindustrien er resultatet af det store handelsmarked sydover. Den var igangsat og styret af velhavende handelsmænd på Tønderegnet og lokale købmænd som sysselsatte et stort antal koner og ugifte kvinder. Denne hjemmeindustri igangsætter udnyttede behændigt egnens særlige erhvervsstruktur, der bevirkede, at de mange søfolks koner og døtre, som ikke kunne finde beskæftigelse i landbruget, udgjorde en ledig arbejdskraft. I de gode tider for kniplingehandlen kniplede koner og piger på de mindre gårde også.

Kniplingshandlerne leverede kniplepigernes garn og mønstre og betalte de færdige kniplinger pr. alen. Betalingen var ca. 50 % af kniplingens salgspris, der for de billigste mønstre var 1½ skilling pr. alen. En kniplepige levede i yderste fattigdom, mens kniplingehandlen tjente gode penge og var en velhavende og mægtig mand.

I 1832 skrev Georg Hanssen specielt om kniplerskerne, at selv om de nøjsomt kun levede af kaffe og brød, kunne de ikke tjene til føden. ”Forkrøblede og nervesvage kan disse arme skabninger ikke overgå til andet arbejde, deres siddende liv har gjort dem uduelige til alle anstrengende huslige arbejder, og ingen daglejer vil gifte sig med dem, mens de robuste jyske tjenestepiger, som man før stolt så ned på, nu er en gangbar ægteskabsartikel.”

I løbet af 1800-tallet begyndte det at gå ned ad bakke med kniplingshandelen, dels fordi moden ude i verden ændrede sig, og dels fordi maskinfremstillede kniplinger efterhånden trykkede prisen på de håndlavede produkter.

Søfart

I 16-, 17- og 1800-tallet deltog Ballummerne også i handelen og sejladsen langs Vadehavets kyster, eller de investerede i anpartar i handelsskibe. Desuden tjente mange Ballummer i deres yngre dage som matroser og evt. senere som kaptajner på fremmede skibe.

I 1832 skrev Georg Hansen med en lille hentydning til Ballumbøndernes tradition for ikke at deltage i det daglige landbrugsarbejde: ”Ballummerne, der er magelige på landjorden, er raske og dygtige til søs og fødte søfolk.”

Fiskeri

Formentlig på grund af de mere indtægtsgivende erhvervs muligheder var der næsten ingen i Ballum eller dets nabosogne, der drev fiskeri som erhverv i de gode tider før 1800, og selv da tiderne blev dårligere, drev de fleste husfolk kun fiskeri til eget forbrug eller som bierhverv.

Projektet

I 2015 afsluttedes det projekt, der sikrede 45 ejendommers restaurering i Ballum. Herom fortæller Torben Lindegaard Jensen: ”A.P. Møller og Hustru Chastine McKinneys Møllers Fond til almene Formaal tog initiativet til at støtte den traditionelle særegne sønderjyske bygningskultur, som igennem mange år har været under hårdt pres.

Fonden indledte et nært samarbejde med Tønder kommune, Museum Sønderjylland og Kulturarvstyrelsen. Dette samarbejde førte til, at der blev udarbejdet en bevarende lokalplan for Østerende og Vesterende, og Fonden lagde 23 millioner kroner på bordet til støtte til en kulturhistorisk korrekt istandsættelse af de to landsbyers huse. Potentielt set kunne 65 ejendomme opnå støtte, men der var ingen tvang til at gå ind i projektet. Det gjorde imidlertid omkring tre fjerdedele af ejendommene, som så kunne få tilskud på op til 70 % af projektudgifterne.

Støtten kunne kun anvendes til husenes klimaskærm, og de enkelte ejeres ansøgning blev vurderet og tilrettet, så projektet levede op til Fondens kvalitetskrav.

I overvejende grad gik pengene til stråtage, dels til fornyelse af eksisterende stråtage og dels til nye stråtage i stedet for eksisterende, fast tag. Mange termovinduer og næsten alle de grimme plastvinduer blev udskiftet med traditionelle, sprodsede kitfalsvinduer. Her og der blev arkitektoniske uheldigheder og traditionsfremmede bygningsindgreb ført tilbage.

De 45 støttede ejendomme var i helt overvejende grad traditionelle, vestslesvigske lænehuse i blank rødstensmur eller hvidkalkede, men der var dog også en håndfuld egentlige gårdanlæg blandt., og navnlig to af dem bør nævnes specielt, nemlig den gamle digegreves gård Klægager og Brink Møllegård, som begge to har undergået en fantastisk udvikling, og det er her interessant at notere sig, at der også er givet støtte til fjernelse af siloer og store driftsbygninger fra sidste halvdel af 1900-tallet.

Helt i særklasse er miljøet omkring den store, middelalderlige Ballum kirke, som de smukke småhuse ”kryber sammen” omkring, og det er glædeligt at se, at alle ejerne af disse huse valgte at gå med i projektet.”

Bedre byggeskik

Nu vi færdes i hertugdømmet Slesvig, så er det værd at tænke på, at da foreningen Bedre Byggeskik blev oprettet i 1915 for at højne dansk arkitektur, var et af stifternes idealer for bedre dansk byggeskik den vestslesvigske, som netop findes i så rigt mål i Ballum.

Klægager

Klægager. Bemærk både initialerne og vinduerne er malet med møjje. I tiden under det tyske kejserrige måtte man ikke vise sit sindelag ved at male vinduer o.a. rødt, men møjje blev anerkendt.

I 2017 valgtes Klægager til Danmarks smukkeste bondegård af foreningen Bygningskultur Danmark. Jorden er bortforpagtet og der drives Bed & Breakfast, men der er også faciliteter til store selskaber, møder etc. Har man brug for et sted at overnatte er Klægager et både behageligt og hyggeligt sted. Man kan også købe dagens ret, så man ikke behøver at forlade gården.

Slægtsgården Klægager er i 5. generation, og de nuværende ejere – Ruth og Christian Lorenzen – har gennemført en total omlægning. Fra et landbrug med 200 ha og svineproduktion, har de indrettet Bed & Breakfast og selskabslokaler. Omlægningen skyldtes ikke mindst Nationalpark Vadehavet, for grise og gylle harmonerer ikke med turister. Ruth og Christian Lorenzen valgte at gå med i det store projekt om Ballum. Derfor blev de svinehuse fjernet, som Christian havde ladet bygge, og samme vej fulgte nogle siloer. I det ydre står gården, som da den blev bygget i 1857. Stalde og lader er indrettet til selskaber, og i stuehuset er der plads til de overnattende. Her er de gamle stuer, hvor gæsterne kan nyde opholdet. Der er et bibliotek med en udsøgt samling bøger om egnen.

Christian Lorenzen er født i det gamle stuehus. Han fader boede der til sin død. Christian Lorenzen opførte et nyt hus ved siden af gården, og her bor han sammen med Ruth.

Klægager kaldes den gamle digegreves gård. Christian Lorenzens far og farfar var digegrever, dvs. opsynsmænd med diget, så det rette navn ville være digegrevernes gamle gård.

Christian Lorenzen fortæller, at hans tipoldefar, Peter Andersen Hansen blev forelsket i møllerens datter, Herle (navnet betyder dejlig på sønderjysk), men betingelsen for giftermålet var, at Herle skulle bo på en gård, der lå højt,

så hun ikke risikerede livet ved de hyppige stormfloder, der hærgede dengang før digerne blev bygget. Det havde Peter ikke råd til, men det havde mølleren, og han lod Klægager opføre på det højeste sted i området. Gården blev hans bryllupsgave til datteren og svigersønnen. Herle og Peter blev første generation på gården.

I ægteskabet har Ruth og Christian Lorenzen sønnen Jannik. Jannik Lorenzen debuterede som 12-årig i en af hovedrollerne i den danske succesfilm "Kunsten at græde i kor", hvor anmelderne roste ham til skyerne. Siden har han passet sin skole og hjulpet til på forældrenes gård. Efter studentereksamen vendte han efter ni års pause tilbage til biograflærredet med rollen som menig Gram i krigsfilmen "9. april". Stamherren er nu 26 år, han er uddannet serviceøkonom, dvs. han har studeret ledelse, kommunikation og erhvervsøkonomi, så han har forudsætningerne for at overtage driften af Klægager.

Klægager har adressen Østerende 13, 6261 Bredebro og træffes på tlf.: 23 93 15 11 og mail@klaegager.dk

Ruth og Christian Lorenzen på Klægagers gårdsplads.

Lorenzens gård

Lorenzens gård. Stuehuset er bygget i 1870. Stilen er utraditionel for egnen, da den er tysk påvirket med højt til loftet og høje vinduer. Hansigne og Hans Lorenzen købte gården i 1920. Foran huset står deres barnebarn Herle Nielsen, som i en årrække åbnede stuerne for turister med interesse for kniplinger, men for to år siden valgte hun at lukke museet og sælge gården.

I Bådsbøl finder vi Lorenzens gård. Her boede fra 1920 Hans og Hansigne Lorenzens, som var markante skikkelser i den nationale kamp. Indtil for to år siden var der åbent for besøgende, men økonomien hang ikke sammen, så efterkommerne valgte at afhænde gården.

Hans Lorenzen

Hans Lorenzen (1862-1956) var født Stubbæk ved Åbenrå. Han kom på Tønder Seminarium, blev 2. lærer i Bådsbøl, og i 1890 blev han førstelærer, og giftede sig med Hansigne Andersen Jenssen (1870-1952), datter af den just afgåede førstelærer i Bådsbøl.

Hans Lorenzen var dansksindet, og meget engageret i det lokale liv. Det fik myndighederne til i 1909 at forflytte ham til Ditmarsken. Så tog han sin afsked, hvilket var muligt, fordi hustruen i 1907 sammen med hendes søster Hanne, havde arvet forældrenes lille gård i Husum. Med sin familie og sit gode navn i ryggen købte Hans Lorenzen nu jord til og blev landmand. I 1920 købte han så den store gård i Bådsbøl.

Hans Lorenzen var efter sin afsked uafhængig, og han blev en central skikkelse i det dansk-folkelige arbejde med stiftelse af ungdomsforening og oprettelse af forsamlingshuset, og til trods for at han var tilflytter, fik han betroet mange andre hverv. Han blev leder af sparekassen og folketingskandidat for de konservative.

For sine fortjenester blev han ridder af Dannebrogordenen.

Hansigne Lorenzen

Var Hans Lorenzen en stridsmand for danskheden, så var hans hustru Hansigne Lorenzen (1870-1952) en kæmpe. Efter at have født fem børn: Hans (1891), Anna (1893), Marie (1895), Jens (1897) og Cathrine (1903), udgav hun i 1905 sin første bog, den nationalbevidste fortælling *Der kæmper et Folk*. Af hensyn til ægtefællens stilling ved det preussiske skolevæsen blev den udgivet under pseudonymet Sven Tange. Debuten efterfulgtes i 1907 af *Der stander en Strid*, der ligesom forgængeren var et forsvar for danskheden i Sønderjylland i fiktionsform. Forfatteren oplevede dansk folkelighed og kultur som stærkt truet; ikke blot fra officiel preussisk side, men også fordi hun fandt, at mange dansksindede i tiltagende grad lod hånt om den nationale arv og almindelig sæd og skik. De to første bøger hørte sammen, og også den tredje bog *Saa lægges den Sæd* -, 1911, delte tema med dem. To år efter udkom fortællingen *Thøge*, der regnes for hendes litterært set bedste værk.

Efter ægtefællen have sagt sin stilling op i 1909 og var en fri mand, behøvede Hansigne Lorenzen ikke tage hensyn til hans stilling i Det tyske Kejserrige. Nu kunne hun udgive sine arbejder under eget navn.

Da Første Verdenskrig brød ud i 1914, var de tyske myndigheder bange for, at de mest ivrige dansksindede i landsdelen ville foranstalte agitation og uro. I lighed med mange andre forkæmpere for danskheden blev Hansigne Lorenzen og hendes mand straks arresteret og interneret, dog kun for en kortere periode. Efter krigen udkom hendes første værk under eget navn, *Arveguld*, 1919, et stort digt om fundet af Guldhornene. Siden fulgte yderligere to bind lyriske arbejder *Tider og Steder*, 1927, og *Ved Alfarvej*, 1928. I 1937 udgav hun skuespillet *Grænsens Sang* og endelig i 1945 *Di gammel Søkaptejner og andre Fortællinger paa Rim*, der var skrevet i egnens dialekt. I 1930 kom hun på Finansloven.

Inge Nissen, tidligere arkivar ved Dansk Slægtsgårdsarkiv fortæller: "Hansigne Lorenzen var en af de nordslesvigere, der blev fængslet som civilfange i forbindelse med udbruddet af 1. Verdenskrig. (Det samme var sket i 1870 i forbindelse med den tysk-franske krig.) Det var ellers blevet afløst fra Berlin, men de preussiske landområder, eller måske snarere de lokale kommuneforstandere og politimyndigheder rundt om i Nordslesvig anholdt alligevel mange, dels "politiske" fanger, dvs. fremtrædende dansksindede, dels farvandskyndige som fiskere. Nogle blev hurtigt løsladt, mens andre sad til 20. august eller 12. september. Greven fra Schackenborg sad helt til december. Tyskerne vidste egentlig ikke, hvad de skulle stille op med dem. Fra Als sad de på Sønderborg Slot, men andre blev sendt til Flensborg, ja sågar til øen Dänholm ved Stralsund og til Altona, hvorfra de selv måtte betale togbilletten til hjemturen.

I Ballum blev både Hansigne og Hans Lorenzen anholdt. De sad i fængsel i Flensborg."

Det er dog ikke primært for sit forfatterskab, at Hansigne Lorenzen endnu huskes. Kort efter sin litterære debut påbegyndte hun med bistand fra datteren Anna (g. Kjems) det arbejde, der skulle blive hendes livs hovedopgave. Allerede som barn havde hun lært det gamle kniplehåndværk hos en kniplerske i sognet, og omkring 1908 indledte hun sin store indsats for at opspore, indsamle og rekonstruere de

gamle typiske mønstre fra knipleriets sidste glansperiode omkring 1800. Hun henvendte sig til de gamle kniplersker, der endnu fandtes på egnen, og som var gået over til udelukkende at kniple af grov tråd til det preussiske marked. Hos mange fandt hun knipleprøver, stumper af kniplinger og mønstre, de såkaldte prikkebreve. Endnu væsentligere var det, at hun også fik mange ældre kniplersker til at genoptage fremstillingen af Tønderkniplingerne, så den gamle egnstradition blev genopdaget og styrket. I 1913 var hun nået så langt i dette folkemindearbejde, at hun kunne få genfremstillet ti forskellige gamle Tøndermønstre til salg. Så kom Første Verdenskrig og de hårde tider for landsdelen, der i fire år gjorde det umuligt at fortsætte arbejdet. Først efter 1920 blev arbejdet med kniplingerne genoptaget, og året efter oprettedes Det Tønderke Knipplingsdepot med Hansigne Lorenzen som leder og dronning Alexandrine som protektrice. Det var tanken, at man skulle ansætte kniplersker, der gennem salget af deres håndarbejder kunne skaffe sig et rimeligt levebrød. Det viste sig dog snart, at det i 1900-tallet var umuligt at brødføde sig selv ved at kniple, men Hansigne Lorenzen fortsatte arbejdet ufortrødent og ydede også en kraftig støtte til datteren Cathrine Lorenzen, der i 1929 grundlagde en knipleskole i Tønder. Kendskabet til egnens gamle kvindehåndværk og dets udøvere sørgede hun også for at videregive gennem sit bidrag til *Kvinden i Danmark*, 1942, hvor hun har skrevet et kapitel med titlen *Kvindeskikkelser inden for Håndværk og Industri i Sønderjylland*.

For sit store arbejde med genopdagelsen af Tønderkniplingerne modtog Hansigne Lorenzen Den Kgl. Bøllemedaille i guld i 1936. Gennem årene havde hun flere lokale tillidsposter, bl.a. i Den Nordslesvigske Kvindeforening og som medlem af tilsynsrådet for Den Nordslesvigske Sprogforening 1914-37.

NB.

Sønnen Jens Lorenzen blev gift med Peter Andersen Hansens barnebarn Herle, og med giftermålet overtog han hendes hjem Klægager.

OGN

JENS OG ANNA JENSENS FOND

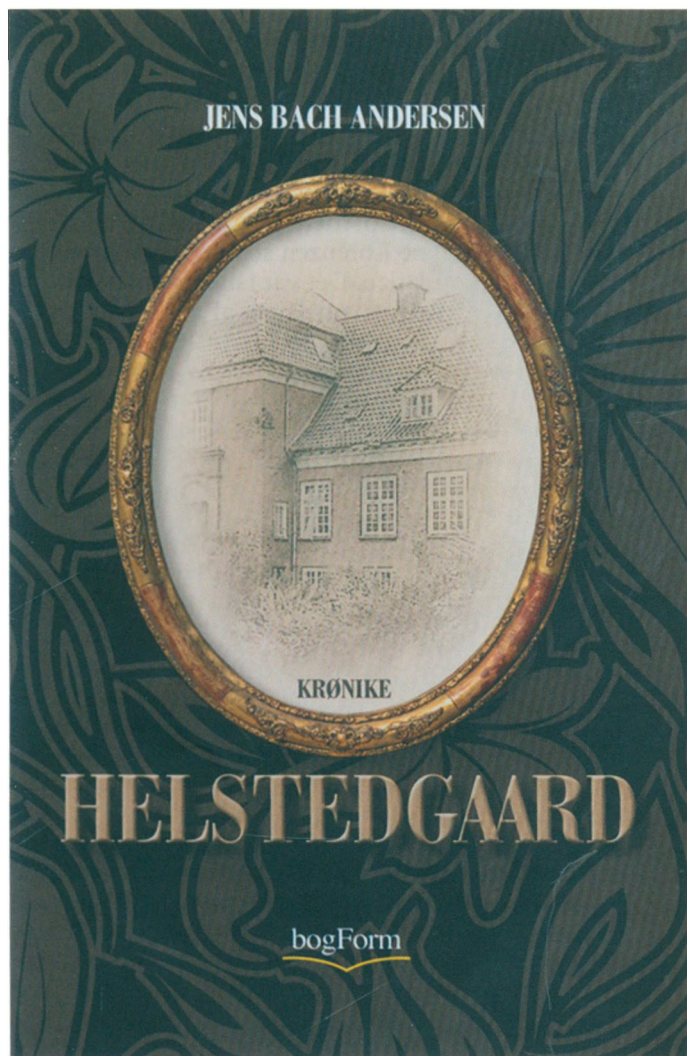
Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegatertil unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgningsfrist er 1. maj

Ansøgning sendes til:
Carl Martin Christensen, Rugvænget 5, 5400 Bogense.
kate.cmc@dukamail.dk

Helstedgård

Ved Randers lå Helstedgård, en proprietærgård med en kort storhedstid. For få år siden udkom en meget interessant og læseværdig roman med Helstedgård, som den historiske ramme.

Bogen hedder Helstedgård, den er skrevet af Jens Bach Andersen og udgivet på bogForm. Den er på 332 sider. På forsiden står "krønike" og i forfatterens efterskrift omtaler han sit litterære arbejde som roman.

Søger man på Helstedgård kommer der mange henvisninger, men også til to film. Den ene film er et interview med Jens Bach Andersen om romanen, og den anden film er Jens Bach Andersens fortælling som gårdens faktuelle historie.

Skal man have det optimale udbytte af romanen, så læs bogen, se de to film og nyd så alle detaljerne i romanen.

Her bringes to artikler om Helstedgård. Den første om romanen og den anden om gården.

Romanen

I forordet skriver Jens Bach Andersen, der er agronom og arbejder fuldtids som sådan, at bogen er fiktion, og skal

læses som sådan. I efterskriften fortæller forfatteren: "Ideen til bogen fik jeg, da jeg så, at Helstedgård var til salg. Jeg passerede Helstedgård med rutebil hver eneste dag, da jeg gik på Amtsgymnasiet på Nålemagervej fra 1989-1992. Siden har jeg været fascineret af forfaldet og har ofte tænkt på, hvilken historie, der mon lå bag."

På bogens bagside præsenteres romanen således: "I bogen "Helstedgård" følger vi Peter Kämper fra Holsten, hvis mor er dansk og kommer fra Randers. I 1915 rejser Peter til Randers for at besøge sin fætter og aflevere nogle af sin afdøde mors ejendele til familien i Randers. Han har netop mistet sine to sønner ved fronten og ender med at blive boende i Randes og bygge en ny tilværelse op her. Gennem hele bogen er der tråde tilbage til Tyskland, og en stor del af bogens tema er forvandlingen af Peters stolte, tyske sind til pragmatisk dansker - og ikke mindst hvordan han vakler i forhold til nazismen, før han endelig vælger side. Desuden er der flettet en stor mængde autentisk lokal-, danmarkshistorie ind. Rammen om Peters danske tilværelse er Helstedgård, som er en helt autentisk øjendoms - blot men en anden historie. Den står i dag som ruin."

Da Peter Kämper overtog sin afdøde fætters gård, fulgte enken og en søn med. Sønnen hed Hans, og han blev gift med Marie - en viljestærk pige fra en gård i omegnen.

Året er 1929. Marie havde købt en bil og taget kørekort. Hans vidste ikke, hvad han skulle sige. Det var absolut passende for Helstedgård at have bil. Det var bare ikke noget, man havde turdet foreslå Peter, og det var slet ikke noget, han troede, at Marie havde en mening om. Peter Kämper foreslog Marie og Hans, at de skulle køre en lang tur sammen, da barnepigen sagtens kunne passe børnene et par dage. Og så fortsætter romanen: "Badehotellet lå kønt i klitterne ud mod havet. Hans virkede urolig. Selvom de havde været gift i fem år, havde de aldrig været alene på denne måde før. Han var tydeligt uvant med situationen og lignede en elev med en svær eksamen lige om hjørnet. Marie pakkede roligt kufferten ud og stod lidt og betragtede Hans, der stod med ryggen til og kiggede ud over havet gennem det åbne vindue. Hun følte pludselig en varme og ømhed for ham, som hun skulle år tilbage for at genkende. Hans var jo bare Hans. Dygtig til sit arbejde, men ikke til at forhandle. Konfliktsky, javist. Men hvorfor skal der egentlig være konflikter? Hvorfor skulle det at være konfliktsky være et svagt eller dårligt karaktertræk? Var det da bedre at være konfliktsøgende, sådan som hun selv kunne være det? Hun gik hen og holdt længe om ham."

Sådanne overvejelser øger også romanens niveau. (Side 142-143)

Som læser kan man nyde fortællingen om tre generationer på Helstedgård, men romanen opfrisker også vores historiske viden, som da Peter Kämper var i Randers med barnet, og de oplevede både Konservativ Ungdom og Den socialdemokratisk Ungdom marcherer i gaderne.

Tyskerne har beslaglagt gården, og der er for få husdyr til at skabe den mængde gødning, som markerne fordrer. Derfor vil ejeren have kompensation, så han kan købe kunstgødning.

På side 254 er en diskussion mellem Peter Kämper og den tyske kommandant, som er på gården. Kommandanten mener, at man kan dyrke jorden uden kunstgødning. Og Peter Kämper svarer ham: "Jeg er ikke kommet for at blive belært om landbrug. Jeg har læst rigeligt om Rudolf Steiners principper og afprøvet dem i praksis. Jeg ved, hvad man kan opnå, og hvad man ikke kan opnå med dem, og på den baggrund er de blevet forkastet. Forkastet! Udbrød kommandanten. Det forstår jeg ikke. Hvorfor hænger ordene Blut, Boden, Ehre så på Deres hus? Det er jo selve definitionen på det Steinersk inspirerede, nazistiske landbrug."

En morsom detalje i romanen er personkredsen, forfatteren har ladet sig inspirere af skikkelser i nyere litteratur, og som han selv siger i filmen: "Find grisehandleren!"

Gården

I romanen omtales Peter Kämpers korrespondance med forstander J. J. Hansen om teksten i Danmarks større Landbrug.

Bind VI, der omfatter Randers, Viborg og Ålborg amter udkom i 1934, og det topografiske værk oplyser side 95-96 bl. a. om Helstedgård:

Ejer: Proprietær Johs. Mogensen.

Samlet areal 189 ha, deraf 128 ha ager, 59,5 ha eng, 1,5 ha have og gårdsplads.

Besætningen, der består af 55 malkekøer, 2 tyre og 50 stk. ungkreaturer, er af rød dansk malke race. Der holdes som regel 10 arbejdsheste. Svinebesætningen er for tiden 10 tillægssøer, og gården har kort til 325 svin om året. Fjerkræholdet er 20 høns.

Helstedgård har grundmurede, anelige bygninger opført i årene 1917-1919. Hovedbygningen, der ligger mod syd-vest til den store have, har kælder under hele bygningen, et højt fremspringende midterparti i to etager, gennemgående frontspids, terrasse til haven og tag af glaserede tegl. Den indeholder en stor, herskabelig lejlighed med indlagt bad og moderne bekvemmeligheder.

Helstedgård er dannet i den nyere tid af den tidligere ejer Chr. Rasmussen, som i 1916 af Sehested Kjærgaard købte Fiskergården med ca. 51 ha, senere ejendommen Grønlyst med 24 ha foruden en del tilkøbte arealer. I 1933 solgte han gården til købmand P. Bentzon, og af hans dødsbo købte nuværende ejer den i efteråret 1933.

Efter udgivelsen af Større danske Landbrug i 1934 er der sket meget med gården. I besættelsestiden holdt tyskerne til her. Senere blev der indrettet produktionsskole. Byen voksede og på et tidspunkt blev jord og avlsgård solgt fra hovedbygningen. Hovedbygningen har været beboet indtil for nylig, og dens tilstand er langt fra fordums herlighed. Nu er der planer om at indrette 8 lejligheder i det store hus.

OGN

Læsningens fryd

Der er mange oplysninger i gamle aviser, og nogle oplysninger giver mere eftertanke end andre. Her bringes to klip fra Sorø Amtstidende:

1920

Slagelse: I Middags Kl. 12.25 afrejste de sønderjyske Besættelsesgrupper fra Banegaarden. Foruden de Afdelinger, der har ligget her i Slagelse, var Tropperne fra Næstved og Vordingborg kommet med et tidligere Tog hertil, og hele Styrken fulgtes ad mod Odense, hvor Afdelingerne fra hele Landet samles. Der var mødt en Del Mennesker for at sige Farvel til "Jenseerne", og under afsyngelse af Fædrelandssange og til Tonerne af "Den Gang jeg drog af Sted" gled Toget ud fra Banegaarden. Soldaterne syntes alle i det mest straalende Humør ved Udsigten til at komme ned og tage det genvundne Land i Besiddelse.

(De allierede havde tropper stående i Nordslesvig i overgangsperioden. Efter afstemningen blev de franske besættelsestropper afløst af danske.)

1945

Slagelse: Et Fodermesterpar i Omegnen foranstaltede Onsdag Aften et saa kraftigt Slagsmaal, at Gaardens Ejer fandt sig foranlediget til at tilkalde baade Falck og læge Larsen, der kom til stede i Zonens Ambulance. Manden havde afsluttet Skærmydslerne med at sparke Konen ud i et Vandhul, men Paaskebadet havde ikke bekommet hende værre, end at hun efter Lægetilsyn var klar til at fejre Højtiden i Hjemmet. Manden kom med Falck ind til Vagtværnet, der løslod ham igen, da man jo har Lov til at banke sin Kone paa Privat Grund.

(Optrinnet skete onsdag den 28. marts – altså i den stille uge.)

Slægtsgården 462

Dette blad har nr. 462. Det er der ikke noget opsigtsvækkende i, for det er bare et nummer. Men det er ikke noget tilfældigt tal. For mig er det noget ganske særligt. Da jeg overtog bladets redaktion i 1986 var første blad nr. 263. Efter at have redigeret 200 blade har jeg stadig glæden ved at arbejde med det historiske materiale.

Ole G. Nielsen

NYT FRA KREDSENE

Kredsens arrangementer er interessante, og alle medlemmer er velkomne til at deltage i det, der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2. Se i øvrigt foreningens hjemmeside.

Endnu ved vi ikke, hvornår vi får vores borgerlige og grundlovssikrede rettigheder tilbage. I længere tid har noget peget på 11. maj, som åbning for større sammenkomster. Vi ved ikke noget, så derfor meddeles her de aktiviteter fra kredsene, som vil afvikles efter 12. maj. Da der kan forekomme ændringer af alle slags, opfordres medlemmerne til at orientere sig på Dansk Slægtsgårdsforenings hjemmeside, hvor kredsens aktiviteter vil være totalt opdaterede. Hjemmesiden findes ved at skrive: Dansk Slægtsgårdsforening og derefter gå ind under: mødekalender.

Er man ikke på nettet, så ring til kredsformanden, hvis navn og telefonnummer står på side 2.

Bornholms Kredsen

Kredsen afholder generalforsamling og udflugt til Melstedgård tirsdag den 9. juni kl. 15.00. Entre 70,00 kr. medlemmer af museumsforeningen har gratis adgang.

Vi bruger en time til at se gården, og kl. 16,00 mødes vi i Mad og Kulturhuset, hvor Mikkel Bash Jensen fortæller om huset. Derefter generalforsamling og spisning. Bornholms Brand sponsorerer 2 stk. smørbrød og hertil en øl eller vand. I tilfælde af Corona situationen endnu ikke er løst, udsættes møde til senere på året.

Grundet bestilling af mad, er tilmelding nødvendig til: Jens Ole Munch tlf. 51 95 17 22 mail: lisa@munch.li eller Gunver Rasmussen tlf. 40 41 84 17.

Jens Ole Munch

Himmerlandskredsen

Kredsen indbyder til besøg og generalforsamling, mandag den 8. juni kl. 18.30 hos firmaet Glerup Filtsko A/S, Stensgaardvej 4, 9600 Aars, hvor vi skal høre Nanny og Ove Glerup Kristensen fortælle om deres liv, og hvordan det startede - som en tilfældighed - med at Nanny i 1993 for første gang lavede et par støvler af ren naturlig uld fra deres egne gotlandske pelsfår, til i dag, hvor der eksporteres varer til hele verden.

Vi samles i frokoststuen, hvor Nanny og Ove fortæller og viser billeder fra deres spændende liv, bagefter får vi serveret kaffe, te og et stykke kringle eller wienerbrød, samt en småkage.

Når kaffen m.v. er nydt får vi en rundvisning på virksomheden.

Bagefter afholder vi generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne.

Der serveres øl eller vand ved generalforsamlingen. Det koster 50,00 kr. pr. person for dette interessante besøg. Af hensyn til kaffen m.v. er der tilmelding senest torsdag den 4. juni til tlf./sms 21555950 eller mathy@postkasse.net

Mads P. Christensen

Himmerlandskredsen og Vendsysselkredsen

Kredsene har indbudt til besøg, torsdag den 14. maj kl. 19.00 på Kalumgården ved Brønderslev. Arrangementet er udsat til september, og ny indbydelse bringes i næste Slægtsgårdsblad.

Mads P. Christensen

Lolland – Falster kreds

Årsmødet blev afholdt den 19. februar 2020, på Femern a/s infocenter, Vester Kaj 50 i Rødby.

Formanden omtalte driftsbesøget på Gedsergård i september med god tilslutning.

Inger-Marie Wibholm har igen overtaget medlemslisten for hele slægtsgårdsforeningen. Vi har omkring 75 medlemmer et lille fald. På landsplan er der 754 medlemmer et fald på 130.

På valg var: Ove Brandt Jensen, Søren Bædkel og Hans Jørgen Hansen

Ove Brandt Jensen og Hans Jørgen Hansen blev genvalgt. Søren Bædkel ønskede ikke genvalg, og i stedet blev suppleant Bent Foged valgt til bestyrelsen.

Ny suppleant blev: Hans Jørgen Dresen "Skovly", Fjordvej 27 4880 Nysted.

Regnskabet blev godkendt.

Før årsmødet fik vi en grundig gennemgang af tunnelprojektet fra Rødby til Femern, en sænketunnel på 18 km. På dansk side er man godt i gang med planlægningen, og der er allerede påbegyndt meget i Rødby. Nu mangler kun tysk godkendelse, og der forventes start maj/juni 2020 efter en masse retssager og spørgsmål fra Scandlines.

Det er Danmark der står for projektet og finansierer det. Udgiften er den samme som Storebæltsbroen og Øresundsbroen til sammen nemlig 52,6 mia. Betalingsanlægget skal være i Rødby og betales med afgifter, som er beregnet til 494 kr. pr tur. Tilbagebetalingstid på 36 år.

En god information på 1,5 time hvor alt blev gennemgået. Lolland Falster er meget engageret, og med den stigende trafik vil der blive problemer over Fyn, hvis man ikke fordeler trafikken. Det gælder også togtrafikken.

Tak til bestyrelsen og især til Søren Bædkel for arbejdet i bestyrelsen.

Tak til medlemmer som altid møder op til vores arrangementer.

Vi havde en god aften med 45 deltagere.

Hans Jørgen Hansen

Midtjysk kreds

Årets første møde var berammet til den 7. april, men måtte desværre aflyses grundet coronakrisen og forsamlingsforbudet. Næstformand Jens Skytte havde arrangeret et virksomhedsbesøg hos Bredsgaard A/S i Kjellerup. Besøget er i forståelse med virksomheden udskudt og J. Skytte har tilsagn om at måtte vende tilbage med en forespørgsel til næste år.

Onsdag den 10. juni kl. 18.30 er Midtjysk Kreds inviteret til at besøge familievirksomheden SØBY, tidligere kendt under navnet Søby Silo beliggende Viborgvej 306, 7840 Højslev. Vores bestyrelsesmedlem Chresten Mads Elgaard har arrangeret besøget, så vi håber at folk igen har lyst til at mødes til den tid.

SØBY laver komtransport anlæg og er underleverandører af stålkomponenter. Det er en ældre virksomhed og Frants Frantsen er 2. generation. Han har nu overdraget virksomheden til to af sine børn. De kører med fuldproduktion her i krisen, så det er da ikke hele produktionsdanmark der er lukket ned.

Der er tilmelding på e-mail på gunhildom@gmail.com senest den 6. juni. SØBY vil beværte os med en forfriskning, en sandwich og kaffe. De vil gerne vide hvor mange vi kommer af hensyn til kaffen. Hvis I har en nabo eller en medhjælper er de også velkomne.

Reserver allerede nu datoen mandag den 3. august kl. 18.30, hvor Midtjysk Kreds afholder årets generalforsamling. Det bliver hos vores bestyrelsesmedlem Niels Møller på Koustrup Møllegård Sønderhå, 7752 Snedsted i Thy. Udsigten fra det nybyggede højtbeliggende stuehus er ned til en "put and take" fiskesø med laks. Der kommer mere i næste blad eftersom aftenens program ikke er helt færdigt.

Gunhild Olesen Møller

Ringkøbingkredsen

Den 19. maj 2020 arrangerer kredsen udflugt til Hytterne i Væmngene. Det var de gamle familier omkring Ringkøbing Fjord, der skabte området, og de gamle skure blev til jagthytter. For 50 år siden ville nogle fjerne hytterne for det landskabeliges skyld, men resultatet blev en fredning af hytterne.

Vi mødes kl. 19 ved Hyrdehytten. Her fortæller Hans Jørgen Nielsen og Harry Jensen om området.

Man skal selv have kaffe og kage med, men ellers er aftenen omkostningsfri.

Skulle vejret ikke være til udendørs brug, kan vi være under tag.

Der venter medlemmerne en interessant aften med natur og kultur. (Arrangementet foregår i det fri, så det gennemføres.)

Den 12. august indbydes til driftsbesøg hos Bertel Hestbjerg, Nr. Feldingvej 100, 7500 Holstebro. Han er 15. generation på gården, som drives med økologisk svineproduktion.

Harry Jensen

Sjællands Syd

De 25 fremmødte samledes ved Lundby Efterskole kl. 15.30. I skolens foredragssal blev vi budt velkommen af forstander Lars Schou Jensen, hvorefter kredsformanden, Jørgen Elholm, lod afholde generalforsamling. Beretningen taget til efterretning, og regnskabet der viste et driftsresultat på kr. 1.389,25 og en beholdning på 6.082,47. Der var genvalg til bestyrelsen, men revisor Asger Hennecke ønskede at stoppe, og til hans afløser valgtes Knud Pedersen, kredsens tidligere formand.

Kredsens generalforsamling viste en forening med en stabil medlemskreds omkring aktiviteterne og en sund økonomi.

Efter generalforsamlingen fortalte forstander Lars Schou Jensen om skolen, der åbnede i 2002 i Sydsjællands landbrugsskoles bygninger. Landbrugsskolen lukke i 1999. Efterskolen er en Grundtvigsk-Kolds skole, som har mellem 80 og 100 elever i 8. og 9. klasse.

Det blev tid til en omvisning på skolen, og så samledes vi en lokalet Lille Valhalla, hvor der var dækket bord, og hvor der serverede lækker smørrebrød fra skolens køkken.

Dagens program sluttede med et foredrag af Ole G. Nielsen om slægten Trolle, der havde to lokale herregårde, Gaunø og Herlufsholm. Slægtens mest kende medlem er Herluf Trolle, men også Niels Trolle til Trolholm, der en tid var statholder i Norge, er værd at interessere sig for.

Og så kunne kredsformanden – Jørgen Elholm, slutte dagen.

Sommerudflugten afholdes torsdag, den 18. juni, hvor vi besøger Bregentved. Vi samles kl. 14 ved godskontoret Koldinghus Allé 1, 4690 Haslev

Godsforvalter Anders Dolmer fortæller om Bregentveds historie og drift.

Tilmelding senest den 10. juni til Torben Knudsen 20326670 eller Jens Hansen 29701267.

Husk at medbringe kaffe og kager.

Jørgen Elholm

Sønderjyllandskredsen

Kredsens planlagt udflugt med generalforsamling den 12. maj er udsat til efteråret. Nærmere i næste blad.

Paul Henrik Hansen

Vestsjællandskredsen

Kredsen havde 18. februar samlet 20 medlemmer til generalforsamling. I beretningen omtalte kredsformanden, Karen Andersen, nogle tanker om foreningens fremtid, som landsformanden havde rejst. Et medlem sagde: Vi har en god og sund forening og det går godt her i kredsen.

Dette synspunkt bifaldt alle.

Regnskabet viste et overskud på 1780 kr. og en kassebeholdning på 6.310 kr.

Karen Andersen og Inger Skovgaard blev genvalgt til bestyrelse.

Til bestyrelsessuppleant blev Lene Hansen, Gørlev bragt i forslag, og det blev bifaldet.

Efter generalforsamlingen holdt Kurt Rehder et interessant foredrag om en familie i Frølunde ved Korsør, hvor datteren sammen med karlen og elsker havde slået hende far ihjel. Vi hørte om deres udåd og henrettelse, samt om familien sidenhen, for enken indgik i nye ægteskaber, og der er stadig efterkommere af hende og hendes anden mand på egnen.

Sommerudflugt den 8. juni. Kl. 14.00 samles vi ved Fugledegård, Bakkendrupvej 28, 4480 Store Fuglede. Vi hører om de berømte fund fra vikingetiden, og ser os omkring. Medlemmerne medbringer selv kaffe og kopper, bestyrelsen søger for brød.

Fra Fugledegård kører vi til Sæby kirke, hvor vi hører om bygningen, kalkmalerierne m.m.

Tilmelding senest 1. juni til Ole G. Nielsen olegn@mail.tele.dk eller 24 93 34 12.

(Arrangementet foregår i det fri, så det gennemføres.)

Karen Andersen

Århuskredsen

Kredsen indbyder til sommerudflugt tirsdag den 16. juni kl. 19 på Kollerup Gods, Kollerupvej 2, 8370 Hadsten.

Vi skal besøge en gammel herregård, som kan føre sin historie helt tilbage til begyndelsen af 1300 årene.

En gård som har skiftet udsende og ejere mange gange.

I 1931 købte Harald Mark gården og tilkøbte også meget jord.

Gården drives med planteavl i form af frø og korn. Desuden er der traditionelt skovbrug.

Gården ejes stadig af familien Mark, nu Pia Mark, som også er overordentlig haveinteresseret. Hvilket vi får at se ved besøget.

Pris for deltagelse er 100 kr. pr person. Her er inkl. rundvisning, fortælling og kaffe/kage.

Tilmelding senest den 2. juni til Vibeke Binnerup 6072 5568.

Vibeke Binnerup.

Returadresse:

Inger Marie Wibholm

Sdr. Boulevard 12, 4930 Maribo.

ID: 47395

Kommende kredsaktiviteter

Her bringes oversigten over kredsens aktiviteter for de næste par måneder.
Udførlig indbydelse ses i afsnittet "Nyt fra Kredsene" og på foreningens hjemmeside.

Bornholmkredsen

Tirsdag den 9. juni kl. 15.00 besøg på Melstedgård med generalforsamling.

Himmerlandskredsen

Mandag den 8. juni kl. 18.30 besøg og generalforsamling hos firmaet Glerup Filtsko A/S i Års.

Himmerlandskredsen og Vendsysselkredsen

Torsdag den 14. maj kl. 19.00 besøg på Kalumgården er udsat.

Midtjysk kreds

tirsdag den 10. juni kl. 18.30 besøg hos Søby i Højslev.

Ringkøbingkredsen

Tirsdag den 19. maj kl. 19.00 udflugt til Hytterne i Værmengene.

Sjælland Syd

Torsdag den 18. juni kl. 14 besøg på Bregentved gods.

Sønderjyllandskredsen

Tirsdag den 12. maj kl. 19.00 udflugt og generalforsamling er udsat.

Vestsjællandskredsen

Mandag den 8. juni kl. 14.00 sommerudflugt til Tissøegnen.

Århuskredsen

Tirsdag den 16. juni kl. 19.00 besøg på Kollerup gods ved Hadsten.

SlægtsBiblioteket

